

Cormac McCarthy *KELIAS*

Iš anglų kalbos vertė Violeta Tauragienė

R A R A

Vilnius, 2025

Nubudęs miške tamsią, šaltą naktį jis ištiesė ranką, norėdamas paliesti šalia gulintį vaiką. Naktys tamsesnė už pačią tamsą, o kiekviena diena kaskart pilkesnė už praėjusią. Tarsi kažin kokią šaltos glaukomos pradžią, visiškai išblausinanti pasaulį. Ranka pakildavo ir minkštai nusileisdavo sulig kiekvienu brangių įkvėpimu. Jis pastūmė plastikinį brezentą, kilstelėjo kūną po dvokiančiais užtiesalais ir antklodėmis ir žvelgė į rytus ieškodamas šviesos, bet jos nebuvo. Sapne, iš kurio nubudo, klaidžiojo po olą, o vaikas vedė jį už rankos. Jų žibinto šviesa ribuliavo, slinkdama per kalcito nuosėdas ant drėgnų akmeninių sienų. Tarsi piligrimai iš legendų, praryti ir pradingę kažin kokio granitinio žvėries viduj. Gilūs akmens dūmtakiai, kuriuose varvėjo ir čiurleno vanduo. Tyloje mušdamas žemės minutes, valandas ir dienas, ir be paliovos slenkančius metus. Kol juodu pagaliau sustojo didžiulėje akmeninėje erdvėje, kur tvylojo juodas labai senas ežeras. O jo tolimiausiam krante – iškėlęs varvančią burną iš akmenimis apjuosto tvenkinio – į šviesą žvelgė padaras visiškai

baltomis nieko nematančiomis akimis, tarsi jos būtų voro kiaušinėliai. Jis vis lingavo galvą virš vandens paviršiaus, lyg norėdamas užuosti tai, ko nemato. Gūžėsi, toks blyškus, nuogas ir perregimas, jo alebastro kūnas metė šešėlį ant uolų užpakaly. Viduriai, plakanti širdis. Smegenys, tvinksinčios dulsvo stiklo varpe. Palingavo galvą į šonus, tylomis sudejavo, apsisuko, nusvirduliavo šalin ir be garso nuliuoksėjo į tamsą.

Vos tik nušvitus pilkai brėkšmai jis atsistojo, palikęs miegantį berniuką išėjo į kelią ir atsitūpęs tyrinėjo kraštą, plytintį pietuose. Bergždžią, tylų, bedievi. Pamanė, kad jau spalio, tačiau nebuvo tikras. Jau daugel metų neturėjo kalendoriaus. Jie traukė į pietus. Dar vienos žiemos čia nebeišvertų.

Kai prašvito tiek, kad jau buvo galima pasinaudoti žiūronais, jis išžvalgė slėnį apačioje. Viskas blanko tamsybėse. Viršum asfalto sukuriavo minkštos palaidos plėnys. Jis tyrinėjo viską, ką pavyko įžiūrėti. Kelio atkarpa toliumoje tarp nebegyvų medžių. Ieškojo ko nors, kas turėtų spalvą. Arba judėtų. Kokio nors ore tvyrančio dūmo pėdsako. Nuleido žiūronus, nusmaukė nuo veido marlės kaukę, nusivalė nosį atgaliu riešu ir vėl ėmė žvalgyti kraštą. Paskui tiesiog sėdėjo su žiūronais rankose ir stebėjo, kaip viršum žemės stingsta peleninė aušra. Žinojo viena: kad vaikas – jo pagrindas. Tarė: jei jis – ne Dievo žodis, tai Dievas niekada nėra prabilęs.

Kai grįžo, berniukas dar miegojo. Nutraukė nuo jo mėlyną plastikinį brezentą, sulankstė ir nunešė į parduotuvės vežimėlį, įgrūdė jį vidun ir grįžo nešinas lėkštelėmis bei kukurūzų miltų pyragėliais

plastikiniame maišelyje ir plastikiniu buteliu sirupo. Patiesė ant žemės nedidelį brezentą, kurį jiedu naudojo kaip stalą, išdėliojo viską ant jo, išsitraukė iš už diržo revolverį, padėjo jį ant staltiesės, paskui sėdėjo ir žiūrėjo į miegantį berniuką. Šis naktį nusitraukė kaukę, ir ji kažkur tarp antklodžių pasimetė. Stebėjo berniuką, paskui ėmė žiūrėti pro medžius į kelią. Toji vieta nesaugi. Dabar, kai diena jau išaušo, juos gali pamatyti nuo kelio. Berniukas apsivertė tarp antklodžių. Paskui atsimerkė. Labas, tėveli, pasakė.

Aš čia.

Žinau.

Po valandos juodu jau buvo ant kelio. Jis stūmė vežimėlį, abudu nešėsi kuprines. Kuprinėse buvo svarbiausi daiktai. Jei kartais tektų palikti vežimėlį ir bėgti paknopstom. Prie vežimėlio rankenos buvo priveržtas chromuotas motociklo veidrodėlis, per kurį jis žiūrėdavo į kelią už nugaros. Jis trūktelėjo kuprinę aukštyr ant pečių ir nužvelgė tą nykų kraštą. Kelias buvo tuščias. Apačioje, nedidukame slėnyje – vis dar pilkas upės serpantinas. Sustingęs ir ryškus. Palei krantą – sudžiūvusių nendrių sunkenybė. Ar gerai jautiesi? – paklausė jis. Berniukas linktelėjo galvą. Ir juodu leidosi tuo asfaltuotu keliu, gaubiami nykios šautuvo metalą primenančios šviesos, vilkdami kojas per pelenus, atstodami vienas kitam visą pasaulį.

Jie perėjo per upę senu betoniniu tiltu ir už kelių mylių aptiko pakelės degalinę. Stovėjo ant kelio ir ją apžiūrinėjo. Manau, reikėtų ją patikrinti, tarė vyras. Užmesti akį. Piktžolės, jiems brendant, aplink trupėjo į dulkes. Perėjo suskeldėjusią asfaltuotą aikštelę ir išvydo rezervuarą. Dangčio jau nebebuvo, vyras atsigulė, pasirėmė

alkūnėmis, norėdamas pauostyti vamzdį, tačiau benzino kvapas buvo jau tik gandas, silpnas, išsivadėjęs. Jis atsistojo ir apžiūrėjo pastatą. Kad ir kaip buvo keista, kolonėlės su žarnomis vis dar stovėjo kur stovėjusios. Langai neišdaužyti. Durys į degalinės pastatą buvo atviros, ir jis įėjo vidun. Prie vienos sienos stovėjo metalinė įrankių dėžė. Patikrino jos stalčius, tačiau nerado nieko, kuo būtų galima pasinaudoti. Geros pusės colio varžtų galvutės. Reketas. Jis stovėjo ir dairėsi po tą degalinę. Metalinė statinė, pilna šiukšlių. Nuėjo į kabinetą. Visur – dulkės ir pelenai. Berniukas liko stovėti tarpduryje. Metalinis stalas, kasos aparatas. Keletas senų automobilių žinytų, išsipūtusių ir kiaurai permirkusių. Linoleumas dėmėtas ir išsirangęs nuo vandens, pritekėjusio pro stogą. Jis žingtelėjo prie stalo ir sustojo. Paskui nukėlė telefono ragelį ir surinko seną savo tėvo namų telefono numerį. Berniukas nenuleido nuo jo akių. Ką tu darai? – paklausė.

Nuėjus keliu ketvirtį mylios jis sustojo ir atsigręžė. Mes nepagalvojame, pasakė. Turime grįžti. Nustūmė vežimėlį nuo kelio, palenkė taip, kad jo nesimatytų, tada paliko kuprines ir grįžo į degalinę. Viduje atvilko plieninę statinaitę su šiukšlėmis, apvertė ir sugraibė visus plastikinius kvortos talpos alyvos butelius. Paskui abudu sėdėdami ant grindų apvertė juos virš prikaistuvio ir iš visų aliai vieno išvarvino viską iki nuosėdų, kol galiausiai surinko beveik kvortą variklinės alyvos. Jis užsuko plastikinį kamštelį, nuvalė butelį skuduru, pasvėrė rankoje. Alyva jų apskretėlei lempiūkštei, kad pasišviestų per ilgas pilkas sutemas, per ilgas pilkas aušras. Gali man paskaičiuoti kokią nors istoriją, juk taip, tėveli? – paklausė berniukas. Taip, atsakė jis. Galiu.

Upės slėnio toluomoje kelias kirta visiškai juodą išdagą. Į visas puses driekėsi suanglęję medžių kamienai be šakų. Sūkuriojančios ant kelio plėnys ir vėjyje plonai stūgaujančios aklų vielų rankos, nukarusios nuo pajudusių elektros stulpų. Sudegęs namas skynime, o už jo – plikų, pilkų pievų platybės ir atviras raudonas žemės pylimas su apleistų kelio darbų pėdsakais. Toliau stovėjo stendai, reklamuojantys motelius. Viskas ten taip, kaip buvo kadaise, tik išblukę ir sumaitota darganų. Ant kalvos viršūnės juodu sustojo šaltyje ir vėjyje atgauti kvapo. Jis pažvelgė į berniuką. Viskas gerai, pasakė tas. Vyras uždėjo ranką jam ant peties ir linktelėjo galva į atvirą po jais nusidriekusį kraštą. Išsitraukė iš vežimėlio žiūronus ir nuo kelio išžvalgė lygumą apačioje, kur pilkumoje lyg tyruose anglimi nuškicuotas piešinys dūlavo miesto pavidalas. Žiūrėti nebuvo į ką. Jokio dūmo. Ar galiu pažvelgti? – paklausė berniukas. Taip. Žinoma, gali. Berniukas palinko ant vežimėlio ir pasukęs ratuką prisitaikė žiūronus. Ką matai? – paklausė vyras. Nieko. Ir nuleido žiūronus. Lyja. Taip, atsakė vyras. Žinau.

Vežimėlį jie paliko skrodėje, uždengę brezentu, ir patraukė šlaitu aukštyn pro tamsius stovinčių medžių stulpus ton pusėn, kur jis pamatė uolos iškyšą, atsisėdo abu po kabančia uola ir žvelgė į pilkas per slėnį plaikstomas lietaus paklodes. Buvo labai šalta. Sėdėjo susiglaudę, abu su striukėmis, susisupę dar ir į antklodę, netrukus lietus liovėsi ir buvo girdėti tik lašų varvėjimas miške.

Kai prašviesėjo, jie nužingsniavo prie vežimėlio, nutraukė nuo jo brezentą, pasiėmė antklodes ir daiktus, kurių jiems prireiks nakčiai. Grįžo kalva atgal ir ant sausos žemės po uola įsirengė nakvynietę, jis atsisėdo ir apkabino berniuką rankomis, mėgindamas sušildyti.

Susivynioję į anklodes, žvelgė į bevardę tamsą, atėjusią jų apgaubti. Pilkas miesto pavidalas stojus nakčiai išnyko tarsi šmėkla, jis uždegė lempą ir pastatė ją atokiau nuo vėjo. Paskui abu išėjo į kelią, jis paėmė berniuką už rankos, ir juodu užkopė į kalvos viršūnę, kur kelias pasiekė aukščiausią tašką, ten, stovėdami vėjyje, susivynioję į anklodes, ieškodami kokios nors ugnies ar lempos žymės, galėjo įžiūrėti tą tamsėjantį kraštą pietuose. Ten nieko nebuvo. Lempelė tarp uolų kalvos pakraštyje buvo ne daugiau nei šviesos krislas, ir jie netrukus grįžo. Per drėgna, kad būtų galima užkurti ugnį. Suvalgė savo varganą maistą šaltą ir atsigulė į patalus, per vidurį pasistatė lempelę. Jis atnešė berniuko knygą, tačiau berniukas buvo per daug pavargęs, kad klausytųsi skaitymo. Ar galime palikti lempą degti, kol užmigsiu? – paklausė. Taip. Žinoma, galime.

Berniukui ilgai nesisėkė užmigti. Po kurio laiko jis pasisuko ir įsipitrijo į vyrą. Jo veidas toje menkoje šviesoje nuo lietaus paėjo juodais dryžiais, it kokio seno pasaulio tragiko. Ar galiu tavęs kai ko paklausti? – prabilo berniukas.

Taip. Žinoma.

Ar mes numirsime?

Kada nors. Ne dabar.

Ir mes vis dar einame į pietus?

Taip.

Vadinasi, sušilsime.

Taip.

Gerai.

Kas gerai?

Nieko. Gerai, ir tiek.

Miegok.

Gerai.

Aš užpūsiu lempą. Gerai?

Gerai.

Paskui, truputį vėliau patamsyje: Ar galiu tavęs kai ko paklausti?

Taip. Žinoma, gali.

Ką tu darytum, jeigu aš numirčiau?

Jei tu numirtum, aš irgi norėčiau numirti.

Kad galėtum būti su manimi?

Taip. Kad galėčiau būti su tavimi.

Gerai.

Jis gulėjo ir klausėsi, kaip miške varva vanduo. Visa ko pagrindas. Šaltis ir tylą. Buvusio pasaulio plėnys, šaltų, laikinų vėjų pirmyn ir atgal nešiojamos po tuštumą. Nešamos tolyn, išbarstomos ir vėlei nešamos tolyn. Viskas atšokę nuo savo sutvirtinimų. Tvyro be jokių ramsčių peleniniame ore. Palaikoma kvėpavimo, drebulio ir kvėpavimo. O kad mano širdis būtų akmuo.

Jis nubudo prieš aušrą ir stebėjo, kaip brėkšta pilka diena. Lėta ir pusiau matinė. Kol berniukas miegojo, atsikėlė, apsiavė batus ir susisupęs į antklodę nuėjo pro medžius. Nusileido iki įtrūkio uoloje ir ten susigūžė nuo kosulio, kosėjo ilgai. Paskui tiesiog atsiklaupė į pelenus. Pakėlė veidą į blykstančią dieną. Tu čia? – sušnibždėjo. Ar pagaliau tave išvysiu? Ar turi kaklą, kad sučiupęs galėčiau tave pasmaugti? Ar turi širdį? Te tave amžiais lydi prakeikimas, ar turi sielą? O Dieve, šnabždėjo, o Dieve.

Per tą miestą jie perėjo kitos dienos vidurdienį. Revolverį jis laikė po ranka ant sulankstyto brezento pačiame vežimėlio viršuje. Berniuko

nepaleido nuo savęs. Miestas kone visas buvo sudegęs. Be gyvybės ženklo. Automobiliai gatvėse sukepę su pelenais, viskas apnešta plėnimis ir dulkėmis. Fosilijų pėdsakai sukepusiame purve. Tarpduryje – sudžiūvęs lavonas, viena oda. Viepėsi šitai dienai. Jis pritraukė berniuką arčiau. Neužmiršk – tai, ką įsidedi į galvą, palieka joje amžiams, tarė. Gal norėsi apie tai pagalvoti.

Bet kai kuriuos dalykus juk pamiršti, ar ne?

Taip. Pamiršti tai, ką nori prisiminti, ir prisimeni tai, ką nori pamiršti.

Už mylios nuo jo dėdės ūkio buvo ežeras, kur jie rudenį išplaukdavo parsigabenti malkų. Jis sėdi valtys gale, įmerkęs ranką į šaltą laivakelį, o dėdė palinkęs ant irklų. Senuko pėdos, apautos juodais ožkiuko odos batais, įsispyrusios į ramsčius. Šiaudinė skrybėlė. Pypkė su galvute iš kukurūzų burbuolės dantyse ir nuo jos nutįsusi plona seilių trykšlė. Prilaikydamas irklų rankenas dėdė pasisuka nužvelgti kranto tolumoje, išsitraukia iš burnos pypkę, kad viršutine plaštakos puse nusivalytų smakrą. Krantas ten apkraštuotas beržais, blyškiais it kaulai tamsiai žalių spygliuočių fone. Ežero pakraštys – metinys iš išsiklaipusių, pilkų, sudūlėjusių medžių kelmų, kuriuos kitados išrovė uraganai. Patys medžiai – jau seniai išgabenti ir sunaudoti malkoms. Dėdė pasuka valtį, įkabina irklus, ir juodu slenka per smėlingas seklumas, kol trancas užkabina smėlį. Tyrame vandenyje, išvertęs pilvą, siūbuoja negyvas ešerys. Geltoni lapai. Jie palieka batus ant šiltų dažytų lentų, ištempia valtį į krantą ir išmeta prie virvės galo priristą inkarą – betono prigrūstą skardinę nuo kiaulės taukų su pentimi viduj. Eina abu krantu, papsėdamas pypkę dėdė apžiūrinėja kelmus, pečius yra apsivyniojęs manilinių kanapių virve. Išsirenka vieną ir abudu jį verčia, klibindami šaknis kaip svirtį, kol galiausiai jis beveik plūduriuoja vandenyje. Kelnės

atraitotos iki kelių, tačiau vis tiek sušlampa. Virvę pririša prie lentjuostės valtės gale ir vėlei nuirkluoja per ežerą, iš lėto trūkčiodami paskui save kelmą. Jau beveik vakaras. Vien tiktai lėtas ir tolygus įkabų džerkšt ir šlept. Ežeras – tamsus stiklas, o palei krantą išsidriekusi langų šviesos. Kažkur įjungtas radijas. Nė vienas jų nepratarė nė žodžio. Tai buvo tobula jo vaikystės diena. Diena, į kurią turėtų lygiuotis kitos.

Ateinančias dienas ir savaites jie ir toliau traukė į pietus. Vieniši ir atkaklūs. Atšiaurus kalvotas kraštas. Namai iš aliuminio. Kartais pro pliką atžalyno mišką išvysdavo magistralinio greitkelio atkarpas apačioje. Šalta ir šąla dar labiau. Už aukštos properšos kalnuose sustojo ir žvelgė virš didžiulės prarajos į pietus, kur žemė, kiek akis užmato, buvo išdegusi – pajuodę akmenys, kyšantys iš plėnimis nuklotų rėvų, pelenų debesys, kylantys aukštyn ir slenkantys tolyn per tyrus. Pėdsakas rūškanos saulės, nemačiom slenkančios už tų tamsybių.

Dienų dienas jie brido per tą negyvą vietovę. Berniukas rado kreidelių, nupiešė iltis ant savo veido kaukės ir nesiskųsdamas klumpino toliau. Priekinis vežimėlio ratas išsiklibino. Ką daryti? Nieko. Ten, kur dar prieš jiems ateinant viskas supleškėjo į pelenus, ugnies nesusikursi, tad naktys buvo ilgiausios, tamsiausios ir šalčiausios iš visų jų patirtų. Tokios šaltos, kad būtų suskaldžiusios akmenis. Atėmusios gyvybę. Jis laikė prispaudęs prie savęs virpanti berniuką ir skaičiavo kiekvieną menkiausią įkvėpimą toje juodumoje.

Pabudo nuo tolumo griaustinio grumenimo ir atsisėdo. Silpna šviesa aplinkui, virpanti ir atsiradusi iš niekur, užlūžusi kampu slenkančių

suodžių lietuje. Užtraukė brezentą ant berniuko ir ant savęs, ilgai gulėjo išsibudinęs ir klausėsi. Jei jie sušlaps, nebus kur išsidžiovinti. Jei jie sušlaps, tada tikriausiai mirs.

Juoduma, kurioje jis nubusdavo tomis naktimis, buvo neperre-gima ir neižengiama. Juoduma, nuo kurios, stengiantis įsiklausyti, iškausdavo ausys. Jis dažnai gaudavo atsikelti. Jokio garso, tik vėjas plikuose pajuodusiuose medžiuose. Jis atsistojo ir stovėjo svirdu-liuodamas toje šaltoje autistiškoje tamsoje, ištiesęs rankas į priekį, kad išlaikytų pusiausvyrą, o vestibulinis aparatas kaukolėje kepte kepė savo skaičiavimus. Sena pasaka. Ieškoti į ką atsiremti. Kristi tiktai pasvirus. Žengė dideliais žingsniais į niekumą, juos skaičiuo-damas, kad grįždamas nepaklystų. Užsimerkęs, irdamasis rankomis. Atsiremti į ką? Kažką bevardį naktyje, į rūdgyslę ar motininę uolieną. Kuriai jis ir žvaigždės – bendras palydovas. Lyg ta didžioji švytuoklė, savo rotundoje kiaurą dieną išpaudžianti slinktį visatos, apie kurią, gali sakyti, ji nežino nieko, nors žinoti privalo.

Pereiti tą peleninę šašuotą žemę užtruko dvi dienas. Kelias užpa-kalyje bėgo palei kalvagūbrį, kur šlaitais visose pusėse leidosi bergždžias miškingas plotas. Sninga, pasakė berniukas. Jis pažvelgė į dangų. Žemyn leidosi vienintelė pilka snaigė. Jis pagavo ją del-nu ir stebėjo, kaip ji ten tirpsta it paskutinė krikščioniškojo pa-saulio ostija.

Užsitraukę brezentą jie drauge stūmėsi į priekį. Drėgnos pilkos snaigės sūkuriavo ir krito tiesiog iš nieko. Palei kelkraštį – pilka tižė. Juodas vanduo, tekantis iš po šlapių pelenų srauto. Ant tolimų

kalvagūbrių nebematyti jokių laužų. Jis pamanė, jog kraujo garbin-tojai, matyt, visi suėdė vienas kitą. Neatrodo, kad kas šituo keliu būtų keliavęs. Nei pakelės banditų, nei plėšikų. Netrukus jie priėjo pakelės dirbtuvę, sustojo atvirame jos tarpduryje ir žvelgė į pilką sniegdrabą, šuoruojančią žemyn iš aukštumų.

Prisirinko senų dėžių ir ant aslos susikūrė laužą, jis rado kelis įrankius, iškrovė vežimėlį ir atsisėdo paplušėti prie jo rato. Ištraukė varžtą, rankiniu grąžtu išgręžė įvorę ir vėl įstatė jį, pritaikęs vamzdžio galą, atpjautą metalo pjūklui. Paskui vėl viską suveržė, pastatė vežimėlį, pavažinėjo po grindis. Vežimėlis važiavo visiškai tiesiai. Berniukas sėdėjo ir viską stebėjo.

Ryte jie išjudėjo tolyn. Apleistas kraštas. Šernena, prikalta prie kluono durų. Nutriušusi. Kuokštėlis uodegos. Kluone – trys nuo gegnių karantys kūnai, sudžiūvę, dulkinai tarp blyškių šviesos ruožų. Čia gali ko nors būti, tarė berniukas. Gal grūdų ar dar ko nors. Eime, paragino vyras.

Labiausiai jis baiminosi dėl jų batų. Dėl jų ir dėl maisto. Maistas – amžina bėda. Senoje lentinėje rūkykloje rado kumpį, kabantį aukštai kampe ant vagio. Atrodė lyg ištrauktas iš kapo, toks buvo sudžiūvęs ir susitraukęs. Vyras įpjovė jį peiliu. Viduje – tamsiai raudona sūri mėsa. Sultinga, gardi. Tą vakarą jie apkepė ją ant laužo, storais griežiniais, paskui įdėjo troškintis į skardinę su pupelėmis. Vėliau jis nubudo tamsoje ir jam pasirodė, kad kažkur žemai tamsiose kalvose išgirdo mušant didžiulius indėnų būgnus. Paskui vėjas pasikeitė ir liko vien tylą.